

Cultura per a què?

Josep M. Terricabras

Per parlar amb sentit de *cultura* –com de moltes altres coses– no ens cal pas tenir-ne una gran definició. És un concepte tan imprecís, que el podem fer malbé si el comprimim gaire. En tenim ben bé prou si diem que cultura és tot allò que els humans fan –de manera concertada i acumulada– per adaptar-se a l'entorn i organitzar-hi la vida. Gràcies al pensament i al llenguatge, la cultura humana és incomparablement més subtil i creadora que qualsevol cultura animal. Podríem dir, doncs, que tenir cultura és compartir una manera d'estar en el món i d'actuar-hi.

Això, però, es pot fer de moltes maneres. D'aquí que sigui tan important decidir la política cultural i gestionar-la. Perquè, si la cultura es pot veure com un *cultiu* –com una tasca sempre a mig fer, que fomenta la comprensió activa dels fets, la interpretació de dades, la creació i la reflexió personals–, també es pot veure, és clar, com *una cosa ja feta* –com un conjunt d'informacions, dades i coneixements que s'aprenen. No és pas indiferent, doncs, decantar-se per una opció o per una altra. La cultura feta s'entén com a patrimoni que es rep. La cultura com a tasca, en canvi, convida a la participació ciutadana.

De fet, lligar la cultura amb la participació ciutadana és posar la cultura en el centre mateix de l'acció política i abandonar una visió de la cultura com a aparador oficial de la feina feta. (La visió oficial de la cultura apareix massa sovint com una branca de la beneficència social. Acostuma a tenir un to condescendent, i ritualment autocomplagut: dóna molta importància a la projecció mediàtica i a les inauguracions amb banda, placa, ram de flors i besamans, però no està tan preocupada per la incidència de les accions culturals en l'educació i evolució dels ciutadans). Hi ha, doncs, certament, accions culturals que afavoreixen el progrés social, mentre d'altres afavoreixen la passivitat i el conformisme.

Un dels reptes de la fi d'aquest segon mil·lenni és dotar el ciutadà amb elements de *defensa personal* que l'ajudin a entendre i interpretar la complexitat de les dades, a aclarir-se enmig de moltes informacions, i a prendre sempre una posició personal. Perquè és important saber coses, però és més important saber-les pensar. I això només es pot fer si s'aprèn a distingir, a descobrir relacions entre les idees, a treure conclusions, a establir hipòtesis i a inventar alternatives. Qui no sap fer això, no es pot pas dir, avui dia, que sigui una persona culta, una persona cultivada. Es podrà dir que és una persona llegida o una persona saberuda, però no una persona sàvia. Perquè el savi no és el que sap coses, sinó el que sap què n'ha de fer de les coses que sap. Avui hi ha gent que sap moltes coses i que, en canvi, des del punt de vista de la cultura –és a dir, del cultiu personal– és un ignorant. Perquè, ara, no n'hi ha prou de tenir coneixements: s'ha de fomentar, sobretot, el *coneixement*.

Una cultura activa és una cultura crítica. I una cultura crítica és una cultura democràtica. L'objectiu bàsic de la nostra acció cultural ha de ser sempre el cultiu de ciutadans demòcrates, és a dir, autònoms i participatius. Em sembla que un bon eslògan per als ciutadans cultes d'una democràcia avançada podria ser aquest: «Atreveix-te a pensar, decideix-te a actuar».

Josep M. Terricabras és catedràtic de Filosofia de la UdG.

